

ספר שאלות ותשובות

ספר שלישי מתשובות שאלות

ומחדושי מסכת שבועות

מהחכם השלם כמהר"ר יוסף ׳ן לב נר"ו

צוה לנו להדפיסם בהיותו בקושטנדינא בחברת מעיינים
ותיקין יודעי דעת ומביני מדע. חברים מקשיבים לקולו.
בישיבת הגברת המעטירה עטרת היחס והחסידות
הגדולה מרת גרסיי נשיא. נפשה תהיה צרורה בצרור החיים.
ויגדיל השי"ת מעלת גדולת חתנה הנעלה השר הדוכס
האדון דון יוסף נשיא יזי"א.

בשותפות האחים שלמה ויוסף בני החכם השלם
מוהר"ר יצחק יעבץ בן הרב חסיד יוסף יעבץ
דורש טוב לעמו זכר צדיקים וחסידים לחיי העולם הבא.
ואנחנו המדפיסים התחלנו במלאכה שנת השל"ג
בעזר הנאזר בגבורה נקדמה פניו בתודה.
יגמור בעדנו ומועשה ידינו כוננה עלינו.

[נוסח שער דפוס ראשון קושטא שלג]

חלק שלישי

מהדורה חדשה מושלמת ומפוארת באותיות מאירות עינים, מוגהת היטב
בהגהה מדוייקת עפ"י דפו"ר, הוספת אלפי מראי מקומות ציונים
ביאורים והערות, פיסוק וקיטוע, פתיחת אלפי ראשי תיבות,
מפתחות מפורטות, תולדות ומבוא נרחב לשיטת רבינו

נערך ונסדר בס"ד על ידי
הרב דוד אביטן שליט"א

יוצא לאור על ידי

זכרון אהרן

פעיה"ק ירושלים תשע"ט

דנימא דרבה קאמר דלא חיישינן, דוקא משום דאיכא כמה מילי, שמו וכנויו ובר אחתיה דרב ביבי ושהיה הולך מקרטובא לאספמיא, ומשום הכי לא חיישינן דגברא אחרנא (הוא) [הוה] שגם הוא עבר מדרך קורטובא לאספמיא והיה שמו יצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי, אפילו הכי בנדון דידן הוא קרוב לההיא עובדא, דלא חיישינן לשני אחים ששם דוד ואליה ואביהם יונה ושהיה לאחד מהם בן והיו הולכים שלשתן בספינה אחת. וכל שכן דאע"ג דכתבינן דלא עבדינן עובדא כסברת הרא"ש להתיר בשמו ושם אביו לחוד, מכל מקום היכא

לכבוד חכמתך, ושיראהו כבודך גם כן אל הרב המובהק אביך נר"ו, אשר על מעלתו יתן כבודך מצדי משאת שלומים, גם אל אחיך הגדול החכם המובהק נשא ונעלה נר"ו, אבל יש בדעתי אם השם ית' יגזור, בעוד שנה או שנתים להדפיס ספר אחר מהפסקים וחדושים, ואז תראה אותו כ"ת, וכעת תו לא מידי, אלא דבהא סלקינן ובהא נחתינן דאלו הנשים הן מותרות להנשא על פי העדות מרבי מיכאל ייניטי, ואני חושב שלא ימצא שום חכם מורה הוראה שיחלוק על זה, וכבודך יפה דן ויפה הורה ויפה זכה.

נאם המר ונאנח יוסף ו' לב

סימן ג

נדרשתי לאחר שאלוני על אשה אחת שנשאת זה שתי שנים, וכעת באה לבית דין ואומרת שאין לבעלה גבורת אנשים, ונסתפק השואל אם יוציא ויתן כתובה ויכופו אותו גם על הגט, או אם כופין על הכתובה ומבקשים על הגט, או דילמא דלא יוציא ולא יתן כתובה, דאם אמרו דיוציא ויתן כתובה היינו כשמוענת שאינו יורה חץ, משום דאיהי קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים ליה (יבמות סה א), אבל בגבורת אנשים כיון דאיהו נמי קים ליה, אין האשה מעיזה פניה, וכההיא דרב המנונא (שם קטז, א) דנאמנת האשה לומר לבעל גרשתי, דחוקה דאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה¹.

תשובה, קודם שאבוא לכתוב בנדון דידן בטוענת שאין לבעלה גבורת אנשים, אשא ואתן בההיא דטוענת שאינו יורה חץ, ואח"כ אבוא לנדון דידן לחקור אם הם שוים או

דילמא דלא ראי זה כראי זה. בפרק הבא על יבמתו כתב הרב האלפסי ד"ל (יבמות כ, א) הוא אומר מינה והיא אומרת מיניה אמר ר' אמי דברים שבינו לביני נאמנת, מאי טעמא, איהו לא קים ליה ביורה כחץ ואיהי קים ליה ביורה כחץ, חזינן לגאון דקאמר הא דאמר רבי אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת, לדברי משנה ראשונה הוא, ולא עבדינן בה עובדא, דתנן (נדרים צ, ב) בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאת ונוטלות כתובה וחדא מינייהו האומרת השמים ביני לבינך, והא אידחיה לה, דתנן חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה, אלא האומר השמים ביני לבינך יעשה דרך בקשה, ואנן לא סבירא לן הכי, דלא אתא ר' אמי לאשמועינן דין משנה ראשונה, אלא הא דרבי אמי על מתני' דהכא אמירה, דתנן (יבמות סד, א) נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל, דתני עלה יוציא ויתן

להלן סי' ק"ב, [ולענין דינא לא כתב כאן רבינו אלא סיכום מה שפסק שם].

26. נסתייעו מזה בתורת אמת סי' ד', וצמח צדק סי' נ"ח לנדון דידהו. 1. במעין שאלה זו דן רבינו גם

כתובה, וקא מבעיא לן השתא היכא דשהה עמה עשר שנים ולא ילדה וקאתי ואמר מינה הוא, דלא בת אולודי היא ולית לה עלי כתובה, דבעינן לאפוקה ולמיסב איתתא אחריתי דבת אולודי, וקא אמרה איהי האי דשהאי גביך עשר שנים ולא אולידנא מינך הוא דאינך יורה כחץ, הילכך אי בעית לאפוקי הב לי כתובתי, מאי, וקאמר ר' אמי דברים שבינו לכיני היא נאמנת, דאיהי קים לה ביורה כחץ, הילכך לא מצי לאפוקה עד דיהיב לה כתובתה, וליכא למיחש בכי האי מילתא לשמא עיניה נתנה באחר, דהא אנן מפקינן לה על כרחא, אבל משנה ראשונה לאו על הדין עיקר אמירה, אלא במי שלא שהתה עשר שנים וקא אתיא איהי למתבעיה לאפוקה ולמיתן לה כתובתה ואיהו לא בעי לאפוקה, למשנה ראשונה יוצאה ונוטלת כתובתה ולמשנה אחרונה חיישינן שמא עיניה נתנה באחר, ויעשה דרך בקשה, אבל האי דר' אמי טעמא אחרינא הוא, כדפרשינן ועבדינן כה עובדא, דהלכתא היא. ע"כ.

ואיכא למידק בדבריו טובא, דכיון דהרב אלפסי ז"ל ס"ל דהלכה כרב המנונא דאמר דהאשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת, דחזקה שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה, וס"ל נמי דהלכה כר' אמי דדברים שבינו לכינה היא נאמנת, מטעמא דאיהי קים לה ואיהו לא קים ליה, אמאי לא הוקשה לו דקשיין אהרדי ההיא שמעתא דר' אמי וההיא דרב המנונא, דבההיא דר' אמי משמע דטעמא משום דאיהי קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים ליה, הא אם קים ליה לא מהימנה, ובההיא דרב המנונא משמע איפכא.

והרמב"ן ז"ל (מובא בר"ן נדרים צא, א ד"ה איכא) הוקשה לו זאת הקושיא, ותירץ ז"ל, דלא דמיין אהרדי, דהתם איהו דקא מפיק לה ומפסיד לה כתובתה, הילכך אי תרוייהו קים להו, ליכא למימר דאיהי מהימנה משום דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, (וכי) [דכי] אמרינן

הכי היכא דאיהי בעיא לאפוקי נפשה מבעלה, דאיכא העזה טובא ואי לאו דקושטא קאמרה אינה מעיזה, אבל התם דאיהו בעי לאפוקי נפשה מעיזה ומעיזה, אבל כיון דאיהי קים לה ואיהו לא קים ליה, אינו בדין שיוציאו ויפסיד כתובתה בטענת שמא. ע"כ.

ותו איכא למידק בדברי הרב האלפסי, דכיון דתלי טעמא משום דאיהי לא תבעה למיפק לא חיישינן לשמא עיניה נתנה באחר, אם כן אמאי אצטריך לאוקומי לההיא בעיא אחר ששהתה עשר שנים, דמשמע דוקא אחר ששהתה הוא דקא מבעיא ליה, אבל קודם ששהתה עשר שנים אינה נאמנת, והרי אפילו קודם ששהתה עשר שנים נאמנת אם היא לא תבעה למיפק. והרא"ש בפסקיו (יבמות פ"ו ס"י טו) כתב וז"ל, ויש מתרצים דבנדרים איירי כשהיא באה להפקיע עצמה מתחת בעלה בעל כרחו, הילכך חיישינן שמא עיניה נתנה באחר, אבל הכא מיירי שהבעל רוצה ובכתובה הוא דפליגי, ולא שייך לומר שמא נתנה עיניה באחר. עכ"ל. וכיון דכן הוא אמאי אצטריך ליה לרב האלפסי [למימר] דקאי להיכא דשהה עשר שנים. **ואפשר** למימר לתרץ הך קושיא, דאין הכי נמי דס"ל לרב האלפסי² אלא משום דלא הוזכר בההיא דר' אמי דאיהו תבע למיפק ולא איהי, הוכרח הרב האלפסי לומר דקאי אמתניתין דשהה עשר שנים, דהתם איהי לא תבעה, אלא דמפקינן לה בעל כרחא, והוא הדין נמי היכא דתבעה איהו³ לגרשה בתוך עשר שנים⁴.

וגם כמה שכתב הרב רבנו ישעיה מטרנא בפסקיו (פסקי רי"ד יבמות סה, א ד"ה הוא) איכא למידק טובא, שכתב וז"ל, אמר רבי אמי דברים שבינו לכינה נאמנת ויוציא ויתן כתובה, ואפילו כמשנה אחרונה, ויעשו דרך בקשה, הכי משמע שאם אינה רוצה להתרצות אין כופין אותה לעמוד תחתיו, אלא יוציא ויתן כתובה, ויש בין משנה ראשונה למשנה אחרונה, שבמשנה ראשונה

3. צ"ל 'איהי'. 4. עי' אדמת קדש ח"א אה"ע ס"י כ"ג.

2. נראה שחסר תיבות: 'דלא בעי שהה עשר שנים'.

באחר ומשנה אחרונה חששו לשמא עיניה נתנה
באחר, אי נמי כדפירש הרא"ש (כפי' לנדרים צא, א
ד"ה חזרו) דנתקלקלו הדורות והנשים היו פרוצות,
וחשו לשמא עיניה נתנה באחר⁶.

ועוד כתב הרב הנזכר (פסקי רי"ד שם), על ההיא
דאמרינן בהבא על יבמתו, איזיל ואבדוק
נפשאי והלכתא כרבא, הילכך טענתיה טענה,
ומתני' דנדרים כגון דלא טעין בעל הכי, אי נמי
טעין ולית ליה למיזנייה. ע"כ.

והיכא דטעין שאין לו גבורת אנשים ושאינו
יכול לשמש כדרך כל הארץ, בהא איכא
פלוגתא דרבוותא, אי דמיין אהדדי טענת שאינו
יורה כחץ לטענת שאין לו גבורת אנשים, כעין
דנדון דידן, ואם יש לחלק ביניהם. הרשב"א כתב
בתשובת שאלה (מיוחסות סי' קלט) דנראה מפשטא
דשמעתתא דסוף נדרים דטעמא דמילתא דאינה
נאמנת כשטוענת שאינו יורה כחץ, היינו משום
דכיון דאיהי קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים
ליה, לא שייך העזה, אבל בטוענת שאין יכול
לשמש ושאיין לו גבורת אנשים (אינה) נאמנת,
דכיון דאיהו נמי קים ליה חזקה אין האשה מעיזה
פניה בפני בעלה, וכתב שהרמב"ם שחולק על זאת
הסברא, שכתב בפרק ט"ו מהלכות אישות (הט"ו)
דבין בטענת יורה כחץ ובין בטענת שאינו יכול
לשמש אינה נאמנת, אלא בין כך ובין כך יעשו
דרך בקשה, [ו]יש לו סיוע מהירושלמי (נדרים פ"א
ה"ב), דגרסינן התם, תמן תנינא דשמים ביני
לבינך, כמה דשמיא רחיקא על ארעא כן תהא
אתתא רחיקא מההוא גברא, וכתב שהירושלמי
מורה קצת כדעת הרמב"ם.

ותמיהא לי דהיאך שבקינן תלמוד דידן ועבדינן
כדברי הירושלמי, וכפי מה שכתב
הרשב"א בזאת התשובה הרב רבי נתן בעל הערוך

היו מפרידין אותה מיד, ויש לומר דהיו סבורים
ראשה מפקדה אפריה ורביה הילכך לא היו רוצים
לפייסה, שאפילו שתתפייס הם לא יתפייסו, אחרי
כן חזרו לומר דאין האשה מצוה אפריה ורביה,
הילכך מבקשים ממנה שלא תחוש על הבנים, אם
תתפייס הרי טוב, ואם לאו אין מכריחין אותה,
אלא יוציאה ויתן כתובה, דהכי משמע לשון יעשו
דרך בקשה. ואין לומר דרבי אמי אליבא דמשנה
ראשונה קאמר ואין הלכה כדבריו, שלא בא לחלוק
על משנה אחרונה, אלא ודאי דגם אליבא דמשנה
אחרונה קאמר, ואתא לאשמועינן דיעשו דרך
בקשה, הכי משמע דאם תתפייס הרי טוב ואם לאו
יוציא ויתן כתובה, דהיא נאמנת. עכ"ל.

וקשיא, דבפרק אחרון מנדרים (צ, ב) אמר רב
המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתי
נאמנת ואפילו למשנה אחרונה, התם הוא דלא ידע
דמשקרא הכא דידע דמשקרא, חזקה אין האשה
מעיזה פניה בפני בעלה. וא"כ נראה מדברי רב
המנונא דלמשנה אחרונה לא יוציא ויתן כתובה
אלא יעשו דרך בקשה, ואם לא תתפייס לא כפינן
ליה ולא מידי.

ואפשר לתרץ ולומר דס"ל לרב רבינו ישעיה
דפליגי ר' אמי ורב המנונא בפירושא
דמתניתין, דרב המנונא פירש למתני' דאם לא
תתפייס לא יוציא ויתן כתובה, ורבי אמי פירש
דיעשו דרך בקשה ואם לא תתפייס יוציא ויתן
כתובה⁵.

ועוד איכא למידק במה שכתב הרב רבינו ישעיה
דמשנה ראשונה היו סבורים דאתתא
מפקדא אפריה ורביה ומשנה אחרונה היו סבורים
דאתתא לא מפקדא אפריה ורביה, ובהא תליא
פלוגתייהו, ופשטא דמתני' לא משמע הכי, אלא
דמשנה ראשונה לא חששו לשמא עיניה נתנה

ע"ג. וקרית מלך רב הל' אישות פט"ו ה"ח. ואדמ"ק שם.
6. הביאו גם להלן סי' ק"ב ד"ה איברא דהך. ועיין שם.

5. עמ"ש בזה במשפט צדק ח"א סי' נ"ט. ומהריט"ץ
סי' מ'. ונתיבות משפט (לרבי חיים אלגאזי) דף רכ"ג

(ערך שמים) ס"ל דלא כהרמב"ם, דמוקי לה לההיא דהשמים ביני לבינך בטוענת שאינו יורה כחץ, דפירש הירושלמי דלא כהרמב"ם. יעויין שם⁷.

והכלל העולה מהדברים, כשיעויין במה שכתבתי ויעויין בספרי הפוסקים ובמה שכתבו התוספות, יראה המעיין דרוב הפוסקים בחכמה ובמנין ס"ל דבאומרת שאין לו גבורת אנשים ושאנו יכול לשמש כדרך כל הארץ יוציא ויתן כתובה⁸, וכיון דכן הוא עבדינן כוותייהו ומפקינן ממונא מיד המוחזק, כיון דאיכא רובא דמינכר, ואף על גב דאמרינן דנוקמי⁹ בממון אחר הרוב וזווי היכא דקימו לוקמו, וכבר כתבתי בזה הנדון מטוענת שאין לו גבורת אנשים זה כמה שנים¹⁰, והוכחתי בראיות ברורות דהיכא דהרוב הם גדולים בחכמה ובמנין, חשבינן לשאר הפוסקים כמיעוטא דמיעוטא ולא עבדינן כוותייהו¹¹, אבל לענין גט מילתא דפשיטא היא דעבדינן לחומרא בערוה החמורה.

ובל שכן בנדון דידן, דאע"ג דכתבו רש"י (יבמות

סה, ב ד"ה הוא) ור"י (כתובות ע, א ד"ה יוציא) ורב אלפסי¹² דבכל הנך דקתני דהוא יוציא ויתן כתובה דכופין אותו אפילו בשוטים, כבר כתב ר"ח¹³ דכל היכא דאמור רבנן יוציא ויתן כתובה אין כופין אותו להוציא אלא אומרים לו כבר חייבוך חכמים להוציא ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריינא, אבל לכפותו בשוטים לא, וכתב הרא"ש (כתובות פ"ו סוף סי' יא) דכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא נכון להחמיר שלא לכוף בשוטים, כדי שלא יהא גט מעושה. ע"כ.

ובזה הפסק לא כתבתי אלא מעט מהרבה ממה שהיה צריך לכתוב בההיא שמעתתא דפרק הבא על יבמתו, ובההיא שמעתא דסוף נדרים, ולהסביר דברי הפוסקים, וגם במה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (נדרים פי"א מי"ב) בההיא מתני' דג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה¹⁴. וכעת תו לא מידי.

נאם הצעיר יוסף בן לב

סימן ד

שאינה נשאת בתך, אמרתי לה בין היהודים אם אין דבר ברור שהוא הרוג אינה יכולה להנשא, וענתה התגרמה היא יכולה להנשא שהיא היתה יודעת בודאי שהרגו אותו. אלו הם דברי ה"ר משה ברוך. וגם באותו יום בא בפנינו כ"ר יוסף צורי, ואמר איך הזקנה אמה של העגונה באה לביתו ואמרה אליו איך באה תוגרמה אחת לביתה,

שאלה, בפנינו הדיינים החתומים למטה בא כ"ר משה ברוך, ואמר כי בהיותו יושב בחנותו ובאה הזקנה אמה של העגונה, והתחילה להתרעם איך בדבר ברור כזה לא היו נותנין לה לבתה היתר שתנשא והיו מבקשים עקיפין לעגנה, ואמרה שבאה תוגרמה אחת לבית חתנה ה"ר אפרים לדבר של משא ומתן, ואמרה מה היא הסבה

7. האריך בזה להלן סי' ק"ב, עיין שם ד"ה ויש לדקדק, והנמשך. ועי' לחם משנה הל' אישות פי"ד הט"ז. וע"ע במהרש"ך ח"ג סי' מ"ב, שיש חולקים ויש מגיחים בד' הרמב"ם. ע"ש. ומהריט"ץ סי' מ'. וגבורת אנשים סי' נ"א. 8. עיין טור ובית יוסף אה"ע סי' קנ"ד ושו"ע שם חט"ז. 9. עיין שם חט"ז. 10. עיין שם חט"ז. 11. עיין שם חט"ז. 12. כ"כ משמו הטור אה"ע סי' קנ"ד. ועיין שם בבית יוסף, ובר"ף יבמות ח"ג.

דאיכא דאיכא רובא דמינכר בחכמה ובמנין דלא מצי המוחזק למימר קים לי כהני רבוותא. ועמ"ש עוד בזה בח"א סי' ע"ה הער' 3. ולהלן שלהי סי' כ"א והער' 15 שם. 12. כ"כ משמו הטור אה"ע סי' קנ"ד. ועיין שם בבית יוסף, ובר"ף יבמות ח"ג.